

Pred nami je Zbornik študijskih krožkov, prvi celovit oris vloge te neformalne metode in oblike izobraževanja odraslih pri nas. Omogočajo ga prispevki tistih, ki so tudi sami odločilno pripomogli k razvoju in uveljavitvi študijskih krožkov. To so bile predvsem ženske - Slovencem so študijske krožke ponudile ob osamosvojitvi po vzoru skandinavske tradicije, o teh izkušnjah pišejo z različnih zornih kotov.

Iz prispevkov zvemo teoretično in zgodovinsko ozadje razvoja študijskih krožkov v Sloveniji, tudi to, da študijski krožki nikdar niso bili osredotočeni na (družbeno) elito, temveč na ljudi v najširšem smislu. Tako v njih najdemo tako izobražence kot nešolane ljudi, sliko mesta in vasi, ročno spretno ali pa predvsem komunikativne, zopet pa predvsem ženske roke in misli. Besedila umeščajo študijske krožke v kontekst in trende evropskega izobraževanja ter jih vrednotijo z vidika spodbude udeležbi odraslih v izobraževanju. Kvantifikacija razvoja študijskih krožkov je izhodišče za njihovo nadaljnje vrednotenje, medtem ko praktični vidiki ilustrirajo njihovo večnamensko vlogo, zahtevnost in privlačnost.

Pričelo se je leta 1993, z 32 dokumentiranimi študijskimi krožki. Do izida zbornika se je to število podeseterilo, uveljavila se je veja bralnih študijskih krožkov, pod okriljem mednarodnega projekta pa smo učenje jezikov po tej metodi ponudili ranljivejšim skupinam ljudi. Letno lahko govorimo o 4000 dokumentirano sodelujočih in doslej skupno približno 18.000 sodelujočih. Kaže jim prišteti vsaj še obiskovalce prireditvev, bralce zgibank, vodnikov, pesniških zbirk, krajevnih zbornikov, poslušalce zgoščenk in gledalce iger in video gradiv nastalih kot zaključek oz. akcijski cilj študijskih krožkov ter tiste, ki se v študijskih krožkih učijo v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje.

Številke o krožkih ne povedo dosti, čeprav so argument za iskanje finančnih virov njihovega delovanja. Bistvo študijskih krožkov je v njihovih kakovostnih dimenzijah. Kaže se v visoki motivaciji vseh sodelujočih in v naboju skupinskega dela, ki je mnogo več kot vsota posameznikov. Kaže se v učinkih, ki smo jih dokumentirali v rednih letnih poročilih Andragoškega centra Slovenije, razstavili na njegovem hodniku in v Slovenskem šolskem muzeju, objavili pa v obsežni bibliografiji različnih ravni zahtevnosti, ki jo predstavljamo v prvi in drugi prilogi.

Novi financerji so le obotavljivo in v simboličnih zneskih stopili nasproti Ministrstvu za šolstvo in šport, ki je omogočilo nastanek študijskih krožkov ter njihov razmah ter prejema očitke o simbolični in neredni vsoti, tudi v relativnem smislu majhni v primerjavi s skandinavskimi državami. In prav zato je pomembno, da so se z redkimi izjemami vsi

vidnejši strokovnjaki izobraževanja odraslih odzvali na povabilo k ovrednotenju vloge študijskih krožkov v Sloveniji.

Z različnih zornih kotov se je pokazalo, da so študijski krožki preprosto potrebni, da so tudi že uveljavljeni in še vedno obetavni. Zato toliko bolj preseneča, da so mentorji – število tistih, ki so se sistematično usposabljali za mentorstvo, presega 550 – po usposabljanju bolj ali manj prepuščeni lastni volji, znanju, ustvarjalnosti, okoliščinam in možnostim, ki jih zanje išče Andragoški center Slovenije. Ljudje, ki odločajo na ravni ministrstev, v krožkih (še) niso prepoznali vira idej in znanja, oblike demokratičnega dela in potenciala za funkcionalno opismenjevanje ter okolja, kjer se zamejenost posameznika preliva v dosežke skupnosti. Zato krožki na lokalni ravni ostajajo razpršeni, osamljeni in obrobni, bliže civilni družbi kakor demokratičnemu procesu endogeno zasnovanega razvoja. Vsaj petina jih predstavlja lokalno jedro razvoja, vsaj petina pripelje posameznike na trg dela, tretjino je mogoče razumeti kot prispevek k zdravemu življenju in desetino kot primer dobre prakse za trajnostni razvoj. Ali nas to kot družbo sploh zanima? Kje je pravo ravnotežje med mednarodnimi zavezami, domačimi dokumenti in institucijami ter realnostjo? V štirinajstih letih samostojne države se vsaj za študijske krožke zdi to ravnotežje nedorečeno in premalo pomembno, da bi nudilo njihov varen nadaljnji razvoj. Namen pričujočega zbornika je utrditi temelje za njihov večji razmah in dolgoročneje delovanje.

Če so v teh letih študijski krožki spodbudili k učenju tisoče pasivnih državljanov, jih razveselili in opogumili za sporazumevanje in srečevanje, za učenje in raziskovanje, za razreševanje osebnih problemov in še posebej za branje, so storili dovolj. Zato velja zahvala pobudnikom, financerjem, strokovnim voditeljem ter še posebej velika zahvala mentorjem, ki so te velike korake napravili ne iz dolžnosti, temveč predvsem iz velikega prepričanja, osebnega izziva in veselja.

Nastanek zbornika so omogočila tudi sredstva Evropske unije. Po svoje tudi to simbolizira, kako velik vložek je potreben, da se reka posameznikov, obtežena z nahrbtnikom negativnih izkušenj slovenske zgodovine, žal tudi šole in trga dela ter ranjenih odnosov med ljudmi, premakne.

V čem so avtorji prepoznali ključno poslanstvo slovenskih študijskih krožkov?

- V vzpostavljanju in ohranjanju vezi med ljudmi, s čimer študijski krožki osmišljajo in z vsebino polnijo druženje sodelujočih. Po eni strani tako povezujejo individualizem postmoderne s socialnim kapitalom agrarne družbe, po drugi strani pa ponovno povezujejo delovno dejavne z osamljenimi, morda starimi, bolnimi ter v nesrečah poškodovanimi.

- V neposrednem stiku med ljudmi, ki je v času tehnike in številnih posrednikov vse redkejši.
- V ponudbi transformativnega, izkustvenega in skupnostnega učenja, ki omogoča funkcionalno in trajno znanje.
- V uporabi dialoga in diskusije kot temeljnih metod dela, ki omogočata reševanje konfliktov, preseganje neenakosti in razlik v znanju, spretnostih in vrednotah, do česar je med drugim pripeljala tudi masovna materialna blaginja zadnjega desetletja po stoletjih lakote, revščine in omejevanja.
- V zbiranju podatkov, znanj, izkušenj, stališč in njihovem kroženju med povezanimi ljudmi.
- V njihovi akcijski usmerjenosti.

Študijski krožki torej zadovoljujejo več namenov ter so vedno in v najrazličnejših okoljih aktualni. Ni pomembno, ali proces učenja v majhni skupini poteka v javni ali zasebni ustanovi, v vladni ali nevladni, v izobraževalni ali drugi kulturni instituciji – vedno so pomembni le ljudje, njihov kulturni kapital in potencial za socio-kulturno animacijo ter spoštovanje temeljnih načel delovanja.

Načela študijskih krožkov so skladna z načeli slovenskih in evropskih dokumentov o izobraževanju in razvoju (Strategija razvoja Slovenije, Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih, Odredba o standardnih in normativih izobraževanja odraslih, Memorandum o vseživljenjskem učenju, Izobraževanje in usposabljanje v Evropi 2010, Desetletje trajnostnega razvoja ipd.). Globoka ukoreninjenost krožkov v našo kulturo in njihov prispevek k njeni (tolikokrat pretrgani) kontinuiteti je drugi, zagotovo bistveno bolj dolgoročen razlog, da nadaljnji razvoj študijskih krožkov ni in ne more biti vprašljiv.

Nevenka Bogataj